

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЧИ СТАБІЛЬНІСТЬ ТА НАДІЙНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Єдність цінностей організації університетської системи освіти для сталого розвитку є фундаментальною основою інноваційного університету. Саме концептуальна модель інноваційного університету виступає тим зразком, за яким відбувається оцінка університетів. Відбувається визнання університету і статусу його випускників. Саме цінності породжують той феномен якості, довіри, поваги, не є простою сумою окремих складових, а визначальною синергетичною сумою, цілісною сукупністю «педагогічного забезпечення» сталого розвитку, особистості, колективу і суспільства, в процесі ко-еволюції, у визначенні домінуючих цінностей, балансу, пропорцій, пріоритету між категоріями, феноменами «Ефективність та Продуктивність» чи «Стабільність та Надійність» в організації сталого розвитку університетської системи освіти в «універсальному еволюційному циклі» з генеральною метою – сталий розвиток цивілізації.

Ключові слова: університетська система освіти; педагогічне забезпечення; цілісна сукупність цінностей та поваги; сталий розвиток; цикл розвитку; єдність етики; естетики; логіки; ко-еволюція; академічна свобода і університетська автономія; ефективність та продуктивність; стабільність та надійність.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Криза університетів у світі і Україні спостерігається вже багато років. Причина – загальна для більшості або спе-цифічна для України? Наукова проблема вибору шляхів подолання кризи, розвитку університетів в умовах глобальної світової кризи традиційно продовжує бути актуальною.

У країнах, що утворились після розпаду СРСР спостерігається практично миттєва підміна цінностей і перехід від добра для всіх до грошей! Чим більше грошей тим «краще!» Добра для одних, особистого, і звичайно без урахування або зі зневагою до стану інших, тих, хто поруч! Відчуження. Це те, що істотно відрізняло людей в «розвинених» країнах від людей в СРСР. Коли превалював егоцентризм (країни Заходу), а не колективізм (СРСР), у хорошому значенні слова, оскільки в артіях з обмеженою кількістю членів колективу, де кожен у полі зору і важлива загальна атмосфера, тоді коли в суворих умовах, на Півночі та в Сибіру, від кожного залежить Життя і виживання всіх.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Згадаємо перехід до економіки Олексія Миколайовича Косигіна та Овсія Григоровича Лібермана, коли перейшли в оцінці діяльності підприємств від кількості до вимірювання рублями, що

зпровокувало зростання цін. Адже тоді за ту ж кількість, але за новою оцінкою, стало краще для підприємства але не для споживача. І це звичайно відбувалося поступово але неминуче. І відбувається в усьому світі. Спочатку ніби стало краще, знайдено спільний еквівалент, але в більш довгостроковій перспективі відбувається заміна головних цінностей. Навіщо наполегливо працювати, «протестантська етика», коли набагато простіше, змінити мірило і отримати більше без додаткових зусиль, перейти до «ліберальних цінностей». Відбулася підміна цінностей!

На нашу думку, домінування під час оцінки грошей – головна причина рецесії! Вимальовується ключове питання: Ефективність та Продуктивність чи Стабільність та Надійність? Що відрізняє країни, «розвинені» країни, Нового світу (Ефективність та Продуктивність) від країн Старого світу (Стабільність та Надійність)? Простіше – Америку від Європи? Їх основи економіки. Саме відповідь на це питання. Якщо брати за зразок країни з розвинутою економікою, «розвинені» країни Заходу, то треба вирішити, а, що та кого копіювати?

Або сміливо, зухвало, поставити ціль – Знайти свій шлях! Шлях, що відразу припускає відмову від рецесії в далекій перспективі, оскільки перспектива «розвинених» країн вже ними давно досягнута.

Але також відомо, що в «розвинених країнах», передусім у США і Великій Британії, давно перейшли від виробництва товарів до «виробництва» грошей з повітря. Біржа перетворилася в «головний виробничий майданчик». Головним прибутком на Заході є прибутки від кредитів, та капіталу. Чи не виробляючи нічого можна отримувати все! І це головна цінність? І до цього треба прагнути? Але ж саме це і призвело Захід до остаточної кризи. І навіть перевірений інструмент виходу з чергової кризи «війна» вже не допоможе, ні Заходу ані Сходу. Так що копіювати? Розумна, і обнадійлива відповідь, тільки у визначенні, намацуванні свого власного шляху!

Країни Заходу, звичайно, мають безліч привабливих пропозицій, і ніхто у цьому не сумнівається. Питання в тому, чи багато корисного можна відділити від ключових проблем Заходу? Чи ні? Думаю можна. І колоніальну зовнішню політику «розвинених країн» можна відділити від зовнішньої політики країн «після розпаду СРСР». У кожній з нових країн природні багатства це надбання всіх. Лише відмова від колоніальної політики всередині країни дає надію на справжній розвиток держави та добробут її громадян. Можливо це свого роду утопія Адама Сміта? Острів щастя для XXI ст.? Чи можливий він? Думаємо, що мрія має бути саме такою, значущою. Не менше! І тільки в університетах можна культивувати і прищепити новому поколінню таких домінуючих цінностей. Тільки послідовна і неухильна робота, виховання і плекання цінностей дає надію. Надію на світле майбутнє для всіх! Не менше! І в цьому життєва сила концепту сталого розвитку. Ми глибоко переконані, що саме університети здатні до створення «педагогічного забезпечення» сталого розвитку особистості колективу і суспільства. Миру! Іншого шляху як через університети, ми переконані, не існує!

Основна мета статті полягає у висвітленні цілісної сукупності «педагогічного забезпечення» сталого розвитку, особистості, колективу і суспільства, в процесі ко-еволюції, у визначенні домінуючих цінностей, балансу, пропорцій, пріоритету між категоріями, феноменами «Ефективність та Продуктивність» чи «Стабільність та Надійність» в організації сталого розвитку університетської системи освіти в «універсальному еволюційному циклі» з генеральною метою – сталий розвиток цивілізації, а простіше – її виживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми переконані, що об'єднують університет більшою мірою не інтереси, а цінності. Цінності нематеріальні – це культура, такі як **єдність: етики** (що можна, що ні), **естетики** (що красиво, що потворно), **логіки** (що правда, що неправда) [5]. Наявність трьох сукупностей зазначених цінностей, виступає передумовою, **першою** синергетичною групою принципів цінностей на пудґрунті «педагогічного забезпечення» організації сталого розвитку університетської системи освіти з опорою на можливості інтелектуальних інформаційних систем, ґрунтового та всебічного застосування програмного забезпечення, що забезпечує розширення, саморозвиток віртуального університетського середо-

вища, ко-еволюцію зацікавлених сторін, керівництва, викладачів, студентів і суспільства.

Розширення, розвиток віртуального університетського середовища зумовлює зростання можливостей контролю за інтелектуальною сферою діяльності людини. Університети перетворюються у структуру, організації подвійного призначення. З традиційної точки зору, в канонічне та розширене середовище навчання, а з іншого боку, в інноваційну сферу тотального контролю, стеження. З'являються нові зацікавлені установи у використанні нових можливостей університетів – розвідки стратегічного рівня. Отже, неухильно зростає потреба у послідовному зростанні пріоритетів академічної свободи та університетської автономії.

Академічна свобода і університетська автономія набувають нового смислу і змісту. Це вимагає сучасного переосмислення і переформулювання класичної Magna Charta Universitatum – Великої Хартії Університетів. Означеним цілям відповідає і процес створення в Україні, у 2009 р., Всеукраїнської громадської організації «Асоціація Університетів України» з завданням на визначення нових, оновлених сенсу та змісту феноменів «Академічна свобода і університетська автономія, наука і освіта для сталого розвитку». Варто підкреслити орієнтацію на перевідкриття, перевизначення таких фундаментальних категорій як «Академічна свобода і університетська автономія». За результатами означеного процесу були розроблені та прийняті основоположні документи: «Хартія Університетів України», «Ольвійська Декларація Університетів: Академічні свободи, університетська автономія, наука і освіта для сталого розвитку», «Рамки пріоритетних дій: Втілення в життя Ольвійської Декларації Університетів» [3].

Академічна свобода і університетська автономія виступають **другою** синергетичною групою принципів цінностей у фундаменті «педагогічного забезпечення» організації сталого розвитку університетської системи освіти з опорою на можливості інтелектуальних інформаційних систем, ґрунтового та всебічного застосування програмного забезпечення для віртуального середовища.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Віртуальне середовище – це визначальна складова сучасного університету, його найбільш динамічна частина, яка ще багато років буде у колі наукових інтересів такої науки як «Педагогіка XXI століття». Можливо також припустити, висунути гіпотезу про виникнення та розгортання «віртуальної педагогіки XXI століття».

Відомо, що сталий розвиток передбачає баланс між альтернативами, пошук саме співвідношення між протилежностями. Тому питання про вибір шляхів сталого розвитку переноситься в площину вибору балансу, співвідношення між альтернативами. І ми зараз говоримо про ефективність та вибір балансу для наслідування моделі США або Європи [4]. Між «Ефективністю та Продуктивністю» чи «Стабільністю та Надійністю» в організації сталого розвитку університетської системи освіти. Графічно баланс між альтернативами зображено на рис. 1.

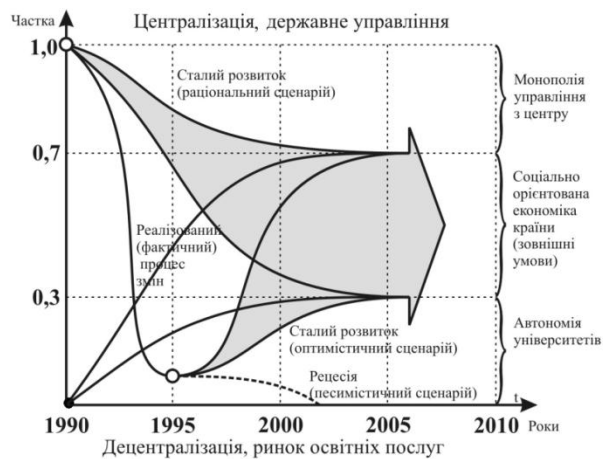

Рис. 1. Графічна форма критеріїв оцінювання сталого розвитку університетської системи освіти, визначення балансу між альтернативами [10]

Феномен категорій «Ефективність та Продуктивність» було розглянуто у попередніх дослідженнях [4; 7; 9; 10]. Нагадаємо, як визначає Д. Белл, ефективність – це раціональність у виборі між двома альтернативами [4, с. 224]. Визначено, що домінування жодної є доцільне. На нашу думку, «Ефективність та Продуктивність», набувають більшого пріоритету в умовах традиційних спеціальностей, які багато років розвивалися в університеті. Наприклад, у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, це правничі спеціальності, але під час створення в цьому ж університеті нових спеціальностей, припустимо «Юридичне забезпечення віртуальних крипто-договірних взаємодій віртуальних сторін» пріоритет зміщується в бік «Стабільності та Надійності». Причина – необхідність завоювання, забезпечення довіри до нової спеціальності. І тільки після затвердження, становлення спеціальності і переходу її в категорію стабільних, треба зміщувати увагу в сторону таких характеристик як «Ефективність та Продуктивність». Рівність пріоритетів може бути тільки в перехідних умовах коли спеціальність відбулася і необхідно переходити та дбати про загальний для університету рівень ефективності. Точнісінько як в природі, коли відбувається дорослішання молодняка, і поступово дитинчат хижаків залучають до полювання у зграї. Отже, зміна пріоритетів – природна властивість пристосування до мінливих динамічних умов, зміна, що необхідна лише після вимірювання та діагностики стану університетської системи освіти загалом та її компонентів [11]. На наше переконання це і є сучасна інноваційна функція керівництва університету. Саме визначення часу проведення змін і є тим сучасним чинником у забезпеченні ефективності у стратегічному розумінні [8]. Саме своєчасність і є домінантою сучасності керівництва університету, а не чергове введення «нової» форми звітності, обліку діяльності викладачів, як творчих особистостей. Жодна спроба формалізації в оцінці творчої діяльності неприпустима та приречена, парадоксальна для сутності феноменів «Академічна свобода» і «Університетська автономія». Там де панує «кондова» формалізація, там помирає творчість, справжній університет, а залишається слабка його копія, а скоріше – жалкої подоби. Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти

та її компонентів набувають фундаментального сенсу [2]. Процеси вимірювання та діагностики стану університетської системи освіти мають впроваджуватися у плідній співпраці керівників (як організаторів змін) і викладачів (як носіїв та виконавців нововведень) і студентів (як здобувачів та замовників якісного навчання) [6]. Мова не про навчальні послуги як у комерції, а про освіту, тобто просвітлення голів молоді. Не менш.

Знайти свій шлях! Розумна відповідь тільки у визначенні, намацування свого власного шляху! Вимірювання та діагностику стану університетської системи освіти загалом та її компонентів доцільно впроваджувати з опорою на чинники організаційної культури [6; 10; 14]. Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти має застосовуватися на постійній основі, а не носити компанійський характер. Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти повинна організовуватися із залученням усіх зацікавлених сторін. Усі мають впливати та відчувати себе співучасниками творення нового стану, розвитку, а не лише простими виконавцями чужих рішень [12; 13]. Автоматизована веб-система підтримки планування розвитку університету, що запроваджується у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, починаючи з 2005 року, є саме тим віртуальним середовищем та програмним забезпеченням сталого розвитку університету [1; 14]. Автоматизована веб-система і є цілісною **третьою** синергетичною віртуальною сукупністю «педагогічного забезпечення» сталого розвитку, особистості, колективу, суспільства, в процесі ко-еволюції.

«Ефективність та Продуктивність» і «Стабільність та Надійність» виступають **четвертою** синергетичною групою принципів цінностей на підґрунті «педагогічного забезпечення» організації сталого розвитку університетської системи освіти з опертями на можливості інтелектуальних інформаційних систем, на автоматизовану веб-систему підтримки планування розвитку університету, ґрунтового та всебічного застосування програмного забезпечення [1].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. «Ефективність та Продуктивність» чи «Стабільність та Надійність» в організації сталого розвитку університетської системи

освіти виступають взаємо-доповнюючими чинниками, а не проти діями. «Ефективність та Продуктивність» системи загалом є визначальною турботою та зоною відповідальності керівництва. «Стабільність та Надійність» кожної з нових складових, що започатковуються та впроваджуються викладачами є визначальною турботою та зоною відповідальності саме викладачів. А що тоді торкається студентів, як визначальна турбота та зона їх відповідальності? На нашу думку, протестантська етика, концептуальна основа для студентів – наполегливо навчатися та здобувати нові знання та навички, досвід і це є запорукою успішного життя. Життя для створення нового, наймовірнішого, а не заробляння лише грошей. Гроші як засіб, інструмент для досягнень та

щасливого життя, а не ціль! Отже, «Ефективність та Продуктивність» і «Стабільність та Надійність» однаково важливі для університету, але по різному і у різний час, у різній фазі ко-еволюції, універсального еволюційного циклу.

У подальших дослідженнях доречно розробка оновленої online веб-системи, синергетичної, полідисциплінарної моделі розвитку в похідних категорії організаційної культури, що спирається на узагальнення результатів вимірювань стану та перспектив розвитку університетської системи освіти, ЧНУ імені Петра Могили, з 2005 по 2019 роки, з опертям на LMS (*Learning Management System* – Система управління навчанням) типа MOODLE.

Список використаних джерел

1. Автоматизована веб-система підтримки планування розвитку університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://moodle.chdu.edu.ua/course/view.php?id=745>.
2. Адизес И. Управление жизненным циклом корпорации / Пер. с англ. под науч. ред. А. Г. Сеферяна. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с. : ил. (Серия «Теория менеджмента»).
3. Академічні свободи, університетська автономія та освіта для сталого розвитку. Мовою документів : Наукове видання. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, Редакційна колегія : Л. П. Клименко, О. П. Мещанинов, Н. В. Коваль, Ю. Ю. Верланов. – Миколаїв – 2009. – 288 с.
4. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія : навч. посібник / Упоряд. Віталій Лях. – Київ : Либідь, 1996. – С. 194–250.
5. Дев'ятов А. П. П'ять принципів єдності не західних цивілізацій. [Електронний ресурс]. / Андрій Дев'ятов // Режим доступу : <http://clubvi.ru/news/2012/08/24/5/>.
6. Камерон Ким С., Куинн Роберт Э. Диагностика и изменение организационной культуры / Пер. с англ. под ред. И. В. Андреевой / К. Камерон, Р. Куинн. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с. : ил.
7. Мещанинов О. П. Єдність дистанційних форм навчання і наукових досліджень : розширення можливостей сучасної університетської системи освіти // Наукові праці : Науково-методичний журнал. – Т. 270. Вип. 258. Педагогічні науки. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. – 2016. – С. 7–11.
8. Мещанинов О. П. Модель процесу розвитку університетської системи освіти : графічна форма // Наукові праці. Т. 75. Вип. 62. Педагогічні науки. – Миколаїв, 2007. – С. 27–34, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2007/75-62-7.pdf>.
9. Мещанинов О. П. Соціальна функція інноваційної університетської системи освіти // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків : НТУ «ХПІ». 2013. – № 3. – С. 60–69.
10. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні : Монографія. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. – 460 с.
11. Освіта як відображення сутності суспільного розвитку (п. 1.5) / С. О. Сисоева // Освітologia : витоки наукового напрямку : Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка ; Авт. кол. : В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоева, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К. : ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с. – С. 117–136.
12. Фуллан М. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ / Пер. з англ. Галина і Роман Шиян. – Львів : Літопис, 2000. – 269 с.
13. Фуллан М. Сили змін : продовження / Пер. с англ. І. Савчак. – Львів : Вид-во «Літопис», 2001 – 162 с.
14. Organizational culture assessment instrument online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ocai-online.com>.

А. П. Мещанинов,

ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Украина

ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ИЛИ СТАБИЛЬНОСТЬ И НАДЕЖНОСТЬ В КАЧЕСТВЕ ПРИОРИТЕТОВ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ УКРАИНЫ

Единство ценностей организации университетской системы образования для устойчивого развития является фундаментальной основой инновационного университета. Именно концептуальная модель инновационного университета выступает тем образом, по которому происходит оценка университетов. Признание университета и статуса его выпускников. Именно ценности рождают тот феномен качества, доверия, уважения, и не является простой суммой отдельных составляющих, а является определяющей синергетической суммой, целостной совокупностью «педагогического обеспечения» устойчивого развития, личности, коллектива, общества, в процессе ко-эволюции, в определении доминирующих ценностей, баланса, пропорций, приоритета между категориями, феноменами «Эффективность и Производительность» или «Стабильность и Надежность» в организации устойчивого развития университетской системы образования в «универсальном эволюционном цикле» с генеральной целью – устойчивое развитие цивилизации.

Ключевые слова: университетская система образования; педагогическое обеспечение; целостная совокупность ценностей и уважения; устойчивое развитие; цикл развития; единство этики, эстетики, логики; ко-эволюция;

академическая свобода и университетская автономия; эффективность и производительность; стабильность и надежность.

О. Meshchaninov,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

**EFFICIENCY AND PRODUCTIVITY OR STABILITY AND RELIABILITY AS PRIORITIES
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN UNIVERSITIES**

The unity of values of the organization of the university system of education for sustainable development is a fundamental foundation of an innovative university. It is the conceptual model of the innovative university that serves as the model by which universities are evaluated. Recognition of the University and the status of its graduates. It is values that give birth to the phenomenon of quality, trust, respect, not a mere sum of individual components, but a defining synergistic sum, a holistic set of «pedagogical support» for sustainable development and of the individual and collective and society, in the process of co-evolution, in determining dominant values, balance, proportion, priority between categories, phenomena «Efficiency and Productivity» or «Stability and Reliability» in the organization of sustainable development of the university system of education in the «universal evolutionary cycle» with the general th goal – sustainable development of civilization.

Key words: *university education system; pedagogical support; a holistic set of values and respect; sustainability; development cycle; unity of ethics, aesthetics, logic; co-evolution; academic freedom and university autonomy; efficiency and productivity; stability and reliability.*

Рецензенти: Сисоєва С. О., д-р пед. наук, професор;
Букач М. М., д-р пед. наук, професор.

© Мещанінов О. П., 2019

Дата надходження статті до редколегії 07.09.2019